

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ¹

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

Анотація. Обґрунтовано методичний підхід до комплексного оцінювання інноваційності та інклюзивності регіональних ринків праці України в умовах воєнних викликів і структурних трансформацій. Запропоновано інтегральний підхід до оцінювання, що поєднує технологічні, освітньо-компетентнісні та інституційні параметри розвитку, забезпечуючи кількісне виявлення дисбалансів між модернізаційними процесами та рівнем соціально-трудової включеності.

Ключові слова: регіональний ринок праці; регіональна диференціація; інноваційність зайнятості; соціально-трудова інклюзія; структурна модернізація; цифровізація праці; вразливі групи населення.

Methodological approach to assessing the level of innovation and inclusiveness of regional labor markets

Abstract. A methodological approach to a comprehensive assessment of innovation and inclusiveness of regional labor markets in Ukraine in the context of military challenges and structural transformations is substantiated. Authors propose an integrated approach, which combines technological, educational-competence and institutional parameters of development ensuring quantitative identification of imbalances between modernization processes and the level of social and labor inclusion.

Keywords: regional labor market; regional differentiation; innovation in employment; social and labor inclusion; structural modernization; digitalization of labor; vulnerable population groups.

Структурні трансформації ринку праці України зумовлені системою взаємопов'язаних чинників, серед яких домінують воєнні ризики, масштабні міграційні втрати, прискорена цифровізація економіки та зміна технологічних укладів виробництва. Сукупна дія цих факторів інтенсифікувала процеси перерозподілу трудових ресурсів, деформації галузевої структури зайнятості на регіональних ринках праці та посилення територіальної диференціації у соціально-економічному розвитку. Внаслідок цього регіональні ринки праці характеризуються різним рівнем адаптивності до нових викликів, неоднаковою інтенсивністю структурного оновлення та різною здатністю інтегрувати вразливі соціальні групи у сферу продуктивної зайнятості.

Проблематика інноваційно-інклюзивного розвитку ринку праці активно розробляється в межах теорії людського капіталу та концепцій структурної модернізації економіки. В умовах зростання ролі професійно-кваліфікаційних компетенцій робочої сили у посиленні конкурентоспроможності регіональних ринків праці акцент зміщується від аналізу кількісних параметрів зайнятості до оцінювання її якісних характеристик, зокрема компетентнісної структури, цифрової трансформації та соціальної інтеграції вразливих груп. Вагомий внесок у формування методологічних підходів до оцінювання територіально-галузевих трансформацій ринку праці здійснено у працях львівської школи регіоналістики [1, 2, 3], у яких обґрунтовано підходи до вимірювання структурних зрушень зайнятості, цифровізації праці та впливу міграції на формування людського потенціалу. Реалізація ефективної політики розвитку інноваційно-інклюзивного середовища зайнятості потребує застосування формалізованого аналітичного інструментарію для одночасної оцінки інноваційного потенціалу та рівня соціально-трудової інклюзії.

Пропонований методичний підхід базується на побудові інтегрального індексу, що синтезує дві

¹ Дослідження виконане в межах реалізації НДР «Комплексне наукове дослідження модернізації інноваційної екосистеми розвитку регіонів та громад» (номер державної реєстрації 0125U003490).

структурно пов'язані підсистеми – інноваційності та інклюзивності регіонального ринку праці. При цьому інноваційність інтерпретується як системна здатність регіональної економіки генерувати й впроваджувати інноваційні й високопродуктивні форми організації праці, нарощувати цифрові компетентності робочої сили, формувати високотехнологічні робочі місця з високим рівнем економічної ефективності й стимулювати структурну модернізацію та трансформацію зайнятості відповідно до вимог цифрової економіки. Вона відображає інтенсивність оновлення економічної бази регіону та потенціал переходу до більш продуктивних секторів. Натомість, інклюзивність розглядається як характеристика доступності економічної активності для різних груп населення, зокрема молоді, жінок, осіб старшого віку, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) й осіб з інвалідністю. Відтак, вона характеризує рівність можливостей щодо отримання якісної, стабільної та продуктивної зайнятості. У цьому контексті інклюзивність постає інституційним і соціальним виміром розвитку ринку праці, що забезпечує збалансованість економічної модернізації та соціальної стійкості регіонів.

Варто зазначити, що для підвищення якості оцінювання рівня інноваційності та інклюзивності регіональних ринків праці доцільно дотримуватися принципу збалансованості. Так, зростання частки високотехнологічної зайнятості слід інтерпретувати з позиції доступності таких можливостей для різних категорій населення. Важливим є також принцип пропорційності, що забезпечує обґрунтоване визначення вагових коефіцієнтів індикаторів відповідно до їх реального впливу на параметри розвитку ринку праці. Методика має бути адаптивною до змін зовнішнього середовища, включно з воєнними та міграційними чинниками, а також просторово чутливою, з урахуванням галузевої структури економіки, демографічних характеристик і рівня урбанізації регіонів.

В цілому реалізація методичного підходу передбачає послідовність взаємопов'язаних аналітичних етапів. Насамперед здійснюється *концептуалізація дослідження*, у межах якої уточнюються зміст понять інноваційності та інклюзивності регіонального ринку праці, визначаються їх структурні компоненти та логіка взаємозв'язку. Це створює теоретичну основу для подальшої формалізації оцінювання параметрів регіональних ринків праці [4].

Наступним кроком є *формування системи індикаторів*, здатних адекватно відобразити технологічні, демографічні, освітні та інституційні характеристики розвитку. Добір детермінант здійснюється з урахуванням їх аналітичної значущості, статистичної доступності та можливості міжрегіонального зіставлення. Так, зокрема, аналіз інноваційності регіонального ринку праці пропонується здійснювати на основі системи технологічних і структурних індикаторів, які визначають рівень модернізації зайнятості та інтенсивність інноваційних процесів. До базових показників відносимо частку зайнятих у високотехнологічних і наукоємних видах економічної діяльності, частку працівників ІКТ-сектору в загальній структурі зайнятості, темп зростання продуктивності праці, частку підприємств, що впроваджували технологічні, організаційні або маркетингові інновації, а також обсяг витрат на НДДКР у розрахунку на одного зайнятого. Додатково варто враховувати коефіцієнт структурних зрушень у галузевій зайнятості та частку дистанційної й гнучкої зайнятості як індикатори глибини трансформацій і адаптації до цифрових технологій. У підсумку зазначені параметри формують емпіричну базу для побудови *субіндексу інноваційності регіональних ринків праці України*.

Водночас, оцінювання рівня *інклюзивності регіональних ринків праці* доцільно здійснювати через систему демографічних показників, що відображають масштаби і збалансованість залучення різних соціально-вікових груп до економічної активності. Такий підхід дозволяє проаналізувати доступність зайнятості для молоді, осіб старшого віку, жінок, ВПО та інших груп населення, а також виявити структурні обмеження їх участі у формуванні трудового потенціалу регіону. Окрім того, багатоаспектність поняття інклюзії зумовлює необхідність аналізу інклюзивності регіональних ринків праці з позиції освітнього рівня та компетентнісних характеристик населення. Саме якість людського капіталу формує реальні передумови участі різних соціально-демографічних груп у зайнятості, їхню здатність реагувати на технологічні зрушення й інтегруватися в сегменти економіки з вищою доданою вартістю. У цьому контексті для аналізу використовуються такі показники, як: частка зайнятих із вищою освітою, рівень участі в програмах профпідготовки та перекваліфікації, поширеність цифрових компетентностей, а також індикатори професійно-кваліфікаційного балансу. Додатковим вимірником може виступати інтенсивність співпраці підприємств із закладами освіти, що характеризує ступінь узгодженості системи підготовки кадрів із потребами регіональної економіки [5].

З інституційної точки зору, регіональний ринок праці має забезпечувати доступні, стабільні та якісні умови зайнятості. Оцінювання його спроможності передбачає аналіз не лише рівня економічної активності населення, а й характеристик середовища, в якому ця активність реалізується. У цьому

контексті доцільно враховувати такі індикатори, як частка формальної зайнятості, співвідношення регіонального рівня оплати праці до національного середнього показника, гендерний розрив в оплаті праці, навантаження на одну вакансію, охоплення активними програмами сприяння зайнятості, а також доступність інфраструктури праці для осіб з інвалідністю. Інтеграція зазначених детермінант забезпечує можливість комплексної оцінки інституційних умов та доступності зайнятості, дозволяє оцінити якість інституційних умов соціально-трудової інтеграції та рівень відкритості ринку праці для різних груп населення.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на тому, що інноваційність та інклюзивність є взаємопов'язаними складовими розвитку регіонального ринку праці. Якщо інноваційна модернізація відбувається без достатньої соціальної включеності, нові можливості зосереджуються у вузьких професійних групах і посилюється структурна поляризація. Натомість розширення участі в зайнятості без технологічного оновлення стримує продуктивність і обмежує довгострокове зростання. Стійкий розвиток можливий лише за одночасного прогресу в обох напрямках, коли технологічна модернізація поєднується з розширенням доступу до якісної роботи. При цьому між інноваційністю та інклюзивністю існують як прямі, так і зворотні зв'язки: цифровізація змінює структуру зайнятості й підвищує попит на нові навички, а освіта та перекваліфікація допомагають ширшим групам населення інтегруватися у високотехнологічні сфери. Водночас інтеграція ВПО та реемігрантів впливає на кадровий потенціал інноваційних секторів. Отже, саме людський капітал поєднує технологічні зміни та соціальну інтеграцію.

Запропонований методичний підхід розширює аналітичні можливості дослідження розвитку регіональних ринків праці, зокрема щодо формування інтегральних індексів, міжрегіональних порівнянь та просторового картографування результатів. Методика придатна для економетричного аналізу взаємозв'язків між параметрами інноваційності та показниками зайнятості, що відкриває можливості для прогнозування та імітаційного моделювання тенденцій зайнятості населення. Його використання формує аналітичну основу для стратегічного планування регіонального розвитку та економічного відновлення з урахуванням технологічних і соціальних пріоритетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 263 с.
2. Vasylytsiv, T. G., Levytska, O. O., Mulska, O. P., Lupak, R. L., Bodnar, I. R. Destabilization of Regional Labour Markets in Ukraine under Heightened Security Threats. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2024, 97(3), 39-54. DOI: 10.7366/1509499539703.
3. Левицька О. О. Конкурентоспроможність ринку праці регіону та міграційна безпека: моделювання взаємозв'язків і політика забезпечення: монографія, електронне видання. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», Львів, 2024. 362 с.
4. Левицька О. О., Біль М. М. Інноваційно-інклюзивний розвиток регіональних ринків праці в умовах цифрової трансформації та смарт-спеціалізації: теоретико-концептуальний аспект. *Наукові перспективи*. 2025. № 11(65). С. 815-828. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11\(65\)-815-828](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11(65)-815-828).
5. Мульська О. П., Бараняк І. Є., Махонюк О. В. Механізми трансформації ринку праці Карпатського регіону України: аспект зменшення кадрового дефіциту. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. № 46. С. 425-433. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17704204>.

Левицька Ольга Олександрівна, доктор економічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів, e-mail: o.levytska@gmail.com

Бараняк Ігор Євгенович, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів, e-mail: ihorbaranyak@gmail.com

Levytska Olha Oleksandrivna, Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher, Senior Research Fellow at the Department of Problems of Social and Humanitarian Development of Regions, State Institution “Dolishniy Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Lviv, e-mail: o.levytska@gmail.com

Baranyak Ihor Yevhenovych, PhD in Economics, Senior Research Fellow at the Department of Problems of Social and Humanitarian Development of Regions, State Institution “Dolishniy Institute of Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Lviv, e-mail: ihorbaranyak@gmail.com